

A tiszafüredi tankcsata

A következő történet hiteles beszámoló az író által megélt eseményekről a nagy tiszafüredi tankcsatában, az orosz tankosok legnagyobb támadásában, melyet a magyarok ellen a Második Világháborúban végrehajtottak.

A történetben közölt tényeket mind igazolhatja Horváth Ferenc, jelenleg New York-i lakos, a II. Magyar Hadsereg volt parancsnoka.

Wass Albert

1944. december 8-a. Ezt a napot soha nem fogom elfeledni. Az ég kék volt; hideg szél fújt észak felől a Magyar Alföldön, s a levegő csípőssé vált tőle. Magasan a fejünk fölött vadlibák húztak dél felé. Búskomor kiáltásuk messze hangzott az éles levegőben. Gyönyörű nap volt. Ha a messziségből nem ütötte volna meg néha fülünket távoli robbanás hangja, el sem tudtuk volna hinni, hogy háború hozott ide minket. Inkább mintha vadászaton lettünk volna.

De nem azon voltunk. Azt a parancsot kaptuk, hogy foglaljuk el a tankelhárító lövészgödröket, melyeket gyalogságunk öt mérföldre Tiszafüred városától ásott. Meg kellett védenünk a várost és a Tisza-hidat az ellenséges orosz tankoktól, melyek kelet felől közeledtek. Nyolcvankét ember volt a különítményben, melyet Zsilinszky kapitány meg én vezettünk. A különítményt a „tankelhárító” jelzővel illették, de egyikünk sem látott még tankot életében. „Különleges kiképzésünk” három napja alatt úgy tanultuk meg, hogyan kell a német „Panzerfaustokra” (amiket mi kályhacsőnek tituláltunk) lőni, hogy két ócska sparhertre pufogtattunk, melyeket hősiezen porrá is lőttünk a folyóparti zöld pázsiton. És most igazi tankok ellen kell majd küzdenünk. Olyanok ellen, amilyeneket a híradókban láttunk. Izgalmas dolog volt, mintha mondjuk medvevadászaton lennénk. A nehéz teherautók végigdübörögtek velünk a néptelen városban. Itt-ott egy-egy asszony vagy gyermek állt az ajtóban, s ijedten nézett utánunk. A háború rettenete reszketett arcukon. Miután a várost elhagytuk, száználmas tüzérválósítmény mellett haladtunk el: imitt-amott egy-két régi ágyú állt kukoricakóréval álcázva. A fiúk némelyike vidám tréfákat kiáltott utánunk, miközben teherautóink

elhaladtak mellettük az országúton. A motor dübörgése fölött tisztán hallottam, hogy egyikük ezt kiabálja:

- Hé, aztán nehogy mind megöljétek őket! Nekünk is hagyjatok belőlük!

Majd az utolsó vonalakat is elhagytuk, és többé nem volt semmi előttünk. Csak a tágas, mozdulatlan, lapos, felszántatlan földek. A sovány legelők. S valahol, messze túl mindezen: az ellenség.

Másfél mérfölddel odébb a teherautók megálltak. Ott voltak a lövészgödörök, mint egy nagy lánc, hatvan méterre egymástól. Szétosztottuk embereinket, s mindenikük elindult a maga lövészgödre felé hat „kályhacsövet” cipelve vállán. Ezen a szántóföldön két út volt, melyeket, mint a legveszélyesebb helyeket, kettőnknek tartogattuk. Zsilinszky kapitány lábsebesülése miatt annál az útnál maradt, amelyen jöttünk. Nekem majdnem egy mérföldnyit kellett gyalogolnom kályhacsöveimmel a vállamon egy betakarított kukoricáson s egy ingoványos réten át.

Az út melletti lövészgödörre egy akácosban találtam rá. Jó egy holdnyi volt ez a bozótos, sűrű, mint az őserdő. A hozzám jobboldalt legközelebb eső ember a bozótos másik sarkában volt. A baloldali a kukoricásban rejtőzött. Megvizsgáltam lövészgödörömet, melynek a katonanyelv a „rókalyuk” nevet adta. Jónak tűnt. Ha álltam, csak a fejem látszott ki, s a ritkás bokrokon keresztül az egész földet beláttam. Ha leültem a földpadra, biztonságos fedezékben voltam.

Kályhacsöveimet a sárga agyagfalnak támasztottam, s leültem. Az órára néztem: fél tíz volt. Tízkor három német repülő repült arra magasan, s eltűnt kelet felé. Fél tizenegykor visszajöttek. Tíz óra negyven perckor pillantottam meg az első orosz „ratákat”. A fickó nagyon magasan repült, egyetlen kört írt le a város fölött, s ledobta három kis bombáját. Tüzérségünk nagy tüzijátékkal lövöldözött utána, de sértetlenül elhúzott vissza keletnek. Ezután tizenhét percenként követték egymást a kis orosz gépek. Oyan hangjuk volt, mintha motorkerékpár szállt volna az égben, s lehajították bombáikat valahol a hátunk mögött. Tüzérségünk mindig nagy tüzijátékot rendezett, de kár volt a munícióért. Aztán, hosszú, egyhangú várakozás után magányos lövészgödörben fél egykor megütötte fületem a tankok tompa dübörgése.

Először távoli, folyamatos morajlás volt csupán. Mint a közeledő vihar hangja. De nem volt felhő az égen, s tudtam, hogy nem közeledik vihar kelet felől. Tankok voltak. A legendás orosz szörnyetegek, a T-38-asok.

Különös érzés volt. Távcsövemmel a messzi láthatárt pásztáztam, de az elején semmit sem láttam. Csak valami szürkés-kék pára csillogott a napsütésben. Majd egy idő után apró fekete pontokat vettem észre a párában, melyek mintha nagyon lassan mozogtak volna. Egy óra tíz perckor meg tudtam számlálni 72 ilyen felém tartó apró pontot. Egy óra harminc perckor több mint kétszázan voltak. Egy óra negyven perckor világosan láttam távcsövemmel a hatalmas láncot. A láthatár egyik végétől a másikig ért, mint egy óriási félkör, mely három sor fekete páncélos szörnyetegből állt. Addigra az óriás motrok mély dübörgése már megtöltötte a levegőt, s a föld enyhén remegett a lábam alatt. És mégis még több mint két mérföldnyire voltak. Volt ebben a képben valami valószerűtlen ... mint egy rémálom. Lenyűgözve álltam. Nem bírtam letenni a távcsövet. Mintha odaragadt volna a szememhez. Az alaktalan fekete szörnyetegek egyre nőttek a szemem előtt, mint valami kísértetlénnyek. Éreztem, hogy a félelem a torkomon át a gyomromig süllyed. Alig vettem észre a repülőgépeket, melyek hátulról jöttek, alacsonyan repülve. Hatan voltak. Németek voltak. Láttam, hogy gépfegyverből tüzelnek a lomha fekete célpontokra, de egy sem állt meg. A szörnyetegek megállíthatatlannak tűntek, mint maga a sors.

Nem tudom, mennyi idő telt el. A szörnyetegek egyre jöttek. Mind nagyobbak lettek, míg végül olyan parányinak éreztem magam, mint egy rovar a homokban. Abszurdnak tűnt, hogy meg kell küzdenem ezekkel a páncélos óriásokkal. Egy ember egyedül egy lyukban. Márpedig ott voltak. És csak jöttek, egyre jöttek, borzasztóan és rémisztően, egyenesen felém, hogy halálra tiporjanak a lyukamban, mint egy férget. És nem maradt más hátra: harcolnom kellett.

Kettő pont az úton jött, egymástól vagy 100 méter távolságra. Aztán jött egy az út jobb oldalán, egy meg a baloldalán. A többi ebben a percben nem érdekelt. Lehetek kétszázán vagy kétezren, egyrement. Reménytelen dolog volt, erről volt szó. Távcsövemnek semmi hasznát nem vettem többé. Szabad szemmel is tisztán láttam őket: ott voltak. És rosszabbak voltak, mint legsötétebb rémképeim.

Hogy melyikünk lőtt legelőször, nem tudom, és soha nem fogom megtudni. Fülemet betöltötte a dübörgés, s rémült szemeim nem láttak mást ezen a négy szörnyetegen kívül. De az egész föld remegett körülöttem még a lövészgödörben is, s a sárga homok a bakancsomra pergett.

Amikor jó kétszáz méterre voltak tőlem, a jobboldali tank ingoványos terepre ért, s az út felé fordult. Olyan szögbe fordult, hogy egyenesen rejtekhelyem felé célzott. Kezembe vettem az egyik "Panzerfaustot", s kibiztosítottam. Hirtelen hideg elhatározás kerített hatalmába. Olyan volt, mint a jég. Haragból és gyűlöletből volt. Reményvesztett keserűség volt ebben az érzésben: mi jogon jönnek ide, az én országomba, szeretett hazámba ezek a rettenetes idegen szörnyetegek, mi jogon taposnak engem agyon, engem és a népemet? Visszahúztam a fejem és vártam. Nem láttak engem, ezt tudtam. És azt is tudtam, hogy mindent bele fogok adni kezemben ezzel a kályhacsővel.

Az úton közeledő első tank egyre közelebb gördült. Gyorsan haladt. Láttam az orrán a nagy vörös csillagot. A tornyot a hosszú ágyúcsővel s a gépfegyverek csövét. Olyan volt, mint egy mozgó erőd, egy nagy fekete páncélos állat. Az volt az érzésem, hogy fölém fog kerülni. Iszonyatosan nagy egy ilyen tank, ha valakinek alulról, egy lyukból kell fölnéznie rá.

Vártam, amíg a szörnyeteg eleje elhalad mellettem. Alig hét méterre lehetett tőlem. Majd lassan felemeltem a kályhacsövet, gondosan megcéloltam az állat nagy fekete hasát és megnyomtam a piros gombot. Óriási robbanás hallatszott köröskörül a lövészgödörben, s minden füstbe borult. Ledobtam az üres csövet és felkaptam egy másikat. A kezem remegett, s a szívem súlyosakat dobbant, mint egy kalapács.

Alig néhány pillanat múlva felszállt körülöttem a füst. Baloldalt, a bokrok mögött megpillantottam a szörnyeteg hátát: az oldalán hevert, mozdulatlanul, de még füstölt. Az úton utána jövő tüzelni kezdett, s csak annyi időm maradt, hogy lehúzzam a fejemet. A golyók pattogni kezdtek a lövészgödör körül az akácosban. Összehúztam magam a lövészgödör alján. Jobbról felvonított egy gépfegyver, s felszántotta a földet körülöttem. Szemem és orrom megtelt homokkal. Ez a vég, gondoltam. De aztán hallottam, hogy egy másik kályhacső hirtelen robban egyet jobbra, s a gépfegyver egy másodpercig abbahagyta, de aztán újakezdte. Ám a golyók már nem találták el a lövészgödörmet. Akkor tudtam, hogy jobb oldali szomszédomnak szánták őket. És hogy elvétette a célt.

Az óriás motrok dübörgése és a gépfegyverek robbanásai pokoli zajjal töltötték be a levegőt.

Ahogy óvatosan felemeltem a fejem, láttam jobbomon a T-38-ast, amint az én irányomból lassan a bozótos másik sarka felé fordul. Gépfegyvere hosszú csöve megállás nélkül ide-oda ugrált, s bajtársam rejtekhelye egyetlen, több mint tíz méter magas füst- és homokszökőkúttá változott. A szörnyeteg nem volt több, mint ötven méternyi távolságra. Szerettem volna kipróbálni a következő kályhacsövet az oldalán, de a másik szörnyeteg az országúton őrült sebességgel közeledett, s befordult felém. „Agyontaposnak” - futott át a réműlet az agyamon, s gondolkodás nélkül felemeltem a kályhacsövet védekezésül. A tank alig hét méterre volt, amikor megnyomtam a gombot. Ám a szörnyeteg megállt, s fehér füst ömlött belőle. Elején nagy lyuk volt, s tornyának kerek páncéltetejét tágra nyitotta a robbanás. A döglött szörnyeteget bámultam. Nem fért a fejembe, hogy többé nem jelent veszélyt. Alig három méternyire magasodott tőlem; akkora volt, mint egy ház.

Kábulatomból mérges méhekként zümmögő golyóraj ébresztett meg. Majdnem megfeledkeztem a harmadikról jobboldalt. Úgy gördült felém, mint egy veszedelmes bika, s lövedékei felhányták a földet. Ismét lekuporodtam a lyukba, de nem volt türelmem várni. Megragadtam a következő kályhacsövet, s amikor a lövések egy pillanatig szüneteltek, felálltam, és majdhogynem célzás nélkül lőttem. Azonnal tudtam, hogy végzetes könnyelműség volt részemről. Túl késő volt. A szörnyeteg több mint negyven méterre volt tőlem. Csoda, hogy eltaláltam.

De alacsonyan érte a lövedék. Csak a bal lánctalp elejét találtam el. Az óriási tank felbőgött és nyögött, mint egy lesántult vadállat, de nem tudott mozdulni a helyéről. Éppen felemeltem a következő kályhacsövet, hogy halálos csapást mérjek rá, amikor hat orosz szökött ki kezükben géppisztollyal. Meghököltem. Egy dolog megölni egy páncélos vadállatot a kályhacsövemmel, s más emberek ellen fordítani. Miután leszöktek és talajt ért a lábuk, a tank mögé bújtak. A következő pillanatban lövedékek kezdtek szaggatni körülöttem a bozótot.

Visszahúztam a fejem és vártam. Közelharcban hátrányban voltam. Egyetlen fegyverem volt, egy katonai pisztoly benne tíz tölténnyel, s a tokban a tartalék tár újabb tízzel. Egy idő után abbahagyták a lövöldözést, s balról hallottam, hogy a negyedik tank

a kukoricáson át az út felé tapos. Lassan felemeltem a fejem, előbb jobb felé nézve. Hat fej fordult a bozótos széle felé, de inkább annak közepére, mert azt hitték, ott vagyok. Egy bal felé vetett pillantás bebizonyította, hogy a fülem nem csalt meg: a negyedik tank, ami több mint 60 méterre tőlem, a kukoricásban haladt, valamilyen okból irányt változtatott. Rettenetes hernyótalpain keresztül döbörgött az úton, egyenesen felém, s átszuszakolta magát a két döglött szörnyeteg közt. Alig három méterre volt tőlem, amikor ráemeltem a kályhacsövet erre a rémisztő dologra. A bokrok recsegtek-ropogtak körülöttem a száztonnás talpak alatt, miközben páni félelmemben megnyomtam a gombot. A robbanás olyan közel volt, hogy csak vakító fehér fényre emlékszem, s arra, hogy a fejem mintha darabokra hasadt volna, s valami fájdalmasan nehéz a lövészgödör aljára sújtott.

Amikor öntudatomat visszanyertem, minden sötét volt körülöttem. Első gondolatom az volt, hogy éjszaka van. Aztán rájöttem, hogy föld fed engem. Alig tudtam lélegezni. Elöntött a pánik: élve el vagyok temetve! Ásni kezdtem magam körül vadul és rémülten. Szám és szemem tele volt homokkal, és lélegzet után kapkodtam. A föld lazán állt körülöttem, s elértem a lövészgödör szélét. De akkor kezdem valami keménynek ütközött. Fém volt. És abban a pillanatban már tudtam, hogy a T-38-as alatt vagyok.

Pár pillanatig megbénított a félelem. Éreztem, hogy nyakamban a halál, szinte tapinthatóan valóságosan. Reménytelennek tűnt, hogy én vagy bárki más le tudná emelni rólam ezt a hatalmas súlyt, mely az élettől elválasztott engem. De aztán ismét dolgozni kezdett bennem az élni akarás. Ásni kezdtem, mint egy vakond. Ástam és ástam, előbb a puszta kezemmel, később a bicskámmal. Soha életemben nem voltam még ennyire hálás azért, hogy a magyar alföld homokos talajú. Úgy gondolkoztam, hogy a tank eleje van fölöttem, és megpróbáltam jobb felé ásni. Nem volt könnyű tájékozódnom a föld alatt, a sötétben, de tapogatózó kezeim megtalálták a kályhacsöveket, s tudtam, hogy az út felé eső saroknak támasztottam volt őket. Így hát ellenkező irányba ástam tovább. Patakokban folyt arcomon az izzadság, s a nedves föld ráragadt forró bőrömrre. Szívem úgy dobolt fülemben, mint egy kalapács.

Amikor az első fénysugár a szemembe sütött, annyira ki voltam merülve, hogy pár percig csak hevertem ott, mit egy béka a mocsárban. Még mindig a tank orra alatt voltam. Csak annyi helyem volt, hogy szűken elférjek hason fekve, de hamarosan

kiderült, hogy jobb is így. Nagy zöld teherautók gördültek végig az úton orosz gyalogosokkal tömve. A nap már lemenőben volt.

Áttörtek – ez volt az első gondolatom. És keserű érzés volt. Hogy mindez, amit itt tettünk, hogy feláldoztuk életünket a hazánkért, semmit sem ért. Az égvilágon semmit. Mégis áttörtek.

Kényelembe helyeztem magam, amennyire tudtam. Aztán csak feküdtem egy helyben sötétedésig. S az orosz teherautók sötétedésig egyre csak jöttek. Soha életemben nem láttam még annyi teherautót és annyi katonát egy helyen, s eltűnődtem, hogy a csodában képzelhettük, hogy útjukat tudjuk állni nyolcvanketten, hátunk mögött egyetlen ezreddel. Aztán leszállt az éjszaka, s én kimásztam a döglött tank alól.

Bemásztam a megtépázott bokrok sűrűjébe, nehogy a teherautók fénycsóvájába kerüljek. Az éjszaka nem volt nagyon sötét, s imitt-amott ki tudtam venni a döglött szörnyetegek fekete körvonalait. Örültem, hogy a fiúk ilyen jó munkát végeztek, mielőtt meg kellett halniuk. Egy lélek sem mozdult. Az úton orosz teherautók dübörögtek, s valahol távol robbanások rázták meg a levegőt. A folyó irányából jöttek.

Az első ház, amihez eljutottam, sötét volt. Megkocogtattam az ablakot, de nem érkezett válasz. A ház borzasztóan magányosan állott a földek közepén, mint a tanyaházak általában. Az ajtó be is volt zárva, s sem ember, sem állat nem volt ott. Álldogáltam egy ideig az elhagyatott tanyaudvaron, s a város felé füleltem. Három helyen égett valami, s a vörös lángok megvilágították az éjszakát. Az egyik, gondoltam, az állomás, a másik, nyugatabbra meg a fűrésztelep lehet. Hallottam a motrok bögését és egy-egy lövést. Azok is a város felől hallatszottak. Úgy tűnt, vége a csatának, s a város az ellenség kezében van. Ha ez igaz, a hidat felrobbantották a németek, s át kell úsznom a folyón, hogy elérjem az enyéimet. Úgy döntöttem, hogy megkerülöm a várost, s az észak felé eső nagy fűzesekben próbálok átkelni a folyón. Ahogy kiléptem a tanya udvaráról, valaki rám kiáltott a kukoricásból:

- Hé, ember!

Megtorpantam, s kezem ösztönösen a pisztolyom fele mozdult.

- Bárki is legyen, jöjjön, segítsen – zihálta az.

A sötétben egy alacsony ember körvonalait pillantottam meg, ahogy a kerítés mellett biceg.

- Van valami baj? – kérdeztem.

- Az van bőven – jött a válasz.

A hang ismerősnek tűnt. Pár lépésse közelebb mentem az alakhoz. Egyenruhában volt. A vállán cipelt alamit, ami kályhacsőnek nézett ki. Barátom, Zsilinszky kapitány volt az. Nevetséges látványt nyújtott. Sisakja kövér arcára bukott, s szemét is eltakarta. Úgy tántorgott, mint a részeg, egyik kezével a kerítésbe fogózva.

- Hát veled mi az ördög van? – mentem neki. – Pálinka?

- Áh – mondta; humorérzéke most sem hagyta cserben. – Az ötlet nem rossz. De előbb szabadíts ki ebből a csapdából.

- Miféle csapdából? – kérdeztem ámulva.

- Ebből az átkozott sisakból, te bolond!

A sisakja felé nyúltam, de rám ordított:

- Vigyázz, ember, vigyázz! Ez a nyavalyás izé beleállt a koponyacsontomba!

Az ő története sem volt jobb az enyémnél, azzal az egyetlen különbséggel, hogy a lövészgödre ingoványos földben volt. Miután megölte az első T-38-ast és megsebesítette a másodikat, az egyik tank, ami az úton haladt, rátaposott, mialatt gépfegyverrel lőttek rá. Az ingoványos talaj annyira puha volt, hogy a hatalmas szörnyeteg több mint egy méternyire süllyedt a lövészgödrébe, s a sisakot belenyomta a koponyájába. Fényre és szerszámokra volt szükségem, ha segíteni akartam neki. Megtaláltam a szerszamos kamrát meg egy ócska petróleumlámpát. Egy fogó s egy rossz fémfűrész segítségével több mint egy órát ügyködtem barátom fején, míg végül sikerült kiásnom a sisakot a húsából. Isteni gondviselésből az acéllemezek, melyekkel a németek fejüket védni szíveskedtek, nem a legjobb minőségűek voltak. A szilánkok lágyabbak voltak barátom koponyacsontjánál. Azelőtt is kopasz volt, de most úgy nézett ki, mintha indiánok skalpolták volna meg. Egy ruhaszáritó kötélén találtam egy fehér törülközőt, s bekötöztem vele a fejét. Erre meg egy ócska fekete férfi alsóinget tekertem, melyet ugyanarról a kötélről szereztem be, mert a fehér messzire ellátszott volna. Az alacsony, kövér ember úgy nézett ki, mint egy török eunuch egy operettből.

- No – mondta, miután végeztünk -, ezek után tényleg megérdemelnénk egy pohár italt.

De nem volt mit inni, csak kútvíz. Így hát elindultunk észak felé, hogy még napvilág előtt elérjük a folyót. Több időbe tellett, mint gondoltuk volna. Rossz lába és fejsérülése miatt majdnem száz méterenként meg kellett állnunk. Még mindig cipelte a kályhacsövet.

- Csak ezt találtam, miután elmentek – mondta -, s minekutána katona vagyok, valamiféle fegyverre mégiscsak szükségem van.

- Elég lesz a pisztoly – mondtam. – Most már semmi értelme cipelni azt.

- De hát nincs pisztolyom – magyarázta meg.

A csípőjére néztem. Pisztolyok lógott rajta. Felnevetett.

- Ott tartottam a cigarettáimat. Nem szeretem a pisztolyokat. Soha nem volt még pisztoly a kezemben. Az én fegyverem a festőecset. – Festő volt civilben.

Így hát lassan haladtunk a földeken keresztül. Amikor úton kellett átkelnünk, el kellett rejtőznünk és várnunk, amíg egy teherautó vagy gépkocsi sem jár arra. A városban még mindig égett néhány ház. Az éjszaka eltelt, de még nem értük el a folyót. Hajnalban megpillantottunk három embert, akik egy kukoricás szélén rejtőzködtek. A mi fiúink voltak, s ugyanúgy a folyót keresték, mint mi.

- Ennek a kukoricásnak a vége tele van halottakkal – mondták. – Legtöbben közülünk valók voltak.

Nem lett volna okos dolog napvilágnál átvágni a földeken. Még egy puska sem volt nálunk, csak négy pisztoly meg egy kályhacső. Jó mérföldnyire balra, a város szélén láttunk egy nagy istállót, s úgy döntöttünk, hogy ott rejtőzünk majd napközben. Az utolsó csillag kialvófélben volt, amikor odaértünk. Keresztüllopakodtunk egy gyümölcsösön, s a hátsó ajtón bementünk egy tehénistállóba. Az istálló üres volt. Kinéztünk az istálló túloldalán levő ablakon, s megpillantottunk egy öregembert egy vödörrel a kútnál. Intgettünk neki, és ő óvatosan közelebb jött. Egyenruhánkat látva egy kicsit fellélegzett.

- Tele a város oroszokkal – mondta. – Borzalmas dolgokat műveltek egész éjszaka.

- A teheneit is elvitték, ugye? – kérdezte egyikünk.

- Azt a németek tették – válaszolt az öreg paraszt. – Egyik sem jobb a deákné vásznánál!

Megmondtuk neki, hogy estig az istállójában maradunk. Nem örvendett neki.

- A vörösök minden házat átkutattak a városban – mondta. – Katonákat kerestek meg nőket. Itt még nem jártak, de lehet, hogy eljönnek.

- Vannak asszonyok a házban? – kérdezte Zsilinszky kapitány.

A vénember csúnyán megnézte.

- Az én lányaim nem mocskos ázsiai csavargóknak valók – mondta. – Itt egyet sem fognak találni!

Hozott valamit ennünk, mi meg felmáztunk a létrán a szénapadlásra. Elnyújtóztunk a szénában, s hamarosan hatalmában kerített az álom.

Hirtelen lövésre riadtam fel.

- Oroszok – súgta az egyik ember mellettem a szénából. Valami történt odalenn az udvaron. Durva hangok idegen nyelven ordítottak. Majd újra lövések s üvegcsörömpölés.

Nem volt ablakunk, de egyikünk talált egy törött zindelyt a tetőn, s felhasította a késével. Három oroszot láttunk az udvaron, akik az öreg paraszttal veszekedtek.

- Asszonyokat és bort követelnek – súgta Zsilinszky, aki értett pár szót oroszul.

- Itt nix, itt nix – ismételte az öreg makacsul, míg valamelyik orosz rá nem húzott puskatussal; az öregember elesett, s mozdulatlanul hevert a földön. A ház belseje pokoli látványt nyújtott, s tudtuk, hogy odabenn még több orosz van. Üveg és bútorok törtek. Falakat vertek ki súlyos szerszámokkal. A három orosz eltűnt a házban. Egyszer aztán a zaj elhalt, s mély csend következett. Majd a levegőt betöltötte egy lány rémült sikoltozása.

Mintha éles kés fúródott volna a torkomba. A sikoltozás borzalmas méreteket öltött. Úgy tűnt, két lánynál is többtől származik, akik halálra rémültek és a hisztériáig gyötrik őket. Zsilinszky ugrott le közülünk elsőnek. Borzalmasan sántítva, még mindig a fekete férfi alsóínggel a fején átrohant az istállón kezével a kályhacsővel. Az ajtónál értem utol. Mindhárom emberünk mögöttem állt.

- Várj meg itt – mondtam. – Azzal az átkozott csővel nem érsz el semmit. Csak a fejükre döntöd az egész házat!

De nem volt hajlandó ott maradni. Így hát mind az öten átfutottunk az udvaron a ház felé. Én értem elsőnek az ajtónyílásba. A lányok még mindig sikoltoztak; a hangok jobbról jöttek. Átrohantam a konyhán, és akkor elém tárult az egész kép. Az öreg

minden fehérnépet befalazott a szerszámos kamrába, s az oroszok rájuk találtak. Leverték a falat, s a lányokra vetették magukat. Pokoli látvány volt. Az egyik orosz, egy sárga képű mongol fickó megtartotta az egyik lány lábát a társának. Amikor megpillantott, ostoba képet vágott és a géppuskájáért nyúlt, ami mellette hevert a padlón. Célzás nélkül lőttem. Négyyszer lőttem, s mögöttem a fiúk pisztolyai is felugattak. Az egyik orosz megpróbált elmenekülni az ablakon át, de valaki kívülről leütötte egy korhadt kerítésdeszkaival. Zsilinszky volt az, aki megkerülte a házat, és az ablak alatt állt lesben.

Öt orosz feküdt ott vérbe fagyva; mind halottak voltak. Az öreg bejött és felsegítette a lányokat. Három lány volt a házban, meg egy öregasszony, sápadt és halálra rémült.

- Nem maradhatnak itt – mondta Zsilinszky. – Megölik magukat, ha megtalálják a halott katonákat.

- És ha eltemetnénk őket? – kérdezte az öreg csökönyösen.

- Nincs időnk rá. Bármelyik percben jöhetnek.

A lányok is a szökés mellett voltak. Összepakoltak némi ruhaneműt és élelmet, s nekivágtunk. Már délután volt. Tudtuk, hogy nem mehetünk messzire, de ha találánk egy másik búvóhelyet pár órára, éjszaka el tudnánk jutni a folyóhoz.

Az öreg elvitt minket a gyümölcsösön keresztül egy olyan rétre, ahol embernagyságú gyomok nőttek. Lefeküdtünk a gyomok közé. A lányok még mindig sírtak, az öreg meg szidott minden politikust a világon, akinek a nevét fel tudta idézni, mondván, hogy a politikusok hozták a fejünkre a bajt.

Jó egy óra múlva teherautó jött a homokdűlőn, s eltűnt a gyümölcsös mögött.

- Minket keresnek – mondta az öreg reszkető hangon.

- Élelmet és marhát keresnek – válaszolta az egyik fiú.

Pár perc múlva ordítózást hallottunk a tanya felől, s tudtuk, hogy megtalálták a halottakat. Aztán valami égni kezdett magas, sárga lángokkal.

- A házam! – szólt az öreg, s szeme könnyes lett. Az öregasszony zokogni kezdett.

- Odanézz! – bökött oldalba hirtelen Zsilinszky, s a gyümölcsös felé mutatott. Emberek mozogtak a fák közt. Nyolcan voltak. Láncot alkottak, s úgy közeledtek felénk. De most már voltak orosz géppuskáink. Még Zsilinszkynek is volt. Amikor láttuk, hogy a gyomok közt keresnek minket, tüzelni kezdtünk. Négyen elestek. A másik négy visszakúszott a

gyümölcsösbe, s közben állandóan lőttek ránk. Egyikünk golyót kapott a homlokába. Hirtelen az öregasszony jajveszékelní kezdett. Eltalálták. Keresnünk kellett valami árokfélét, ami megvéd.

- A gyomok után van egy, de tele van vízzel – mondta az öreg.

De minket nem riasztott vissza a víz. Kúszni kezdtünk hátrafelé, miközben a golyók ott füttyültek el mellettünk.

Az öregasszonynak csak könnyű hátsebe volt. A lányok segítettek neki kúszni. Az árkot elérve észrevettem, hogy nincs ott a barátom.

- Hé, Zsill! Hol vagy?

- Nem érdekes – jött a válasz -, ne törődj velem.

Visszakúsztam. Lábát, melyen már megsebesült egy hónappal azelőtt, ismét találta érte. A sarkán. A golyó leszakította a bakancsa sarkát meg a sarkából is egy darabot.

A gyümölcsösből jövő golyózápör felerősödött, s nem volt vesztegetni való idő. A karomba vettem, mint egy csecsemőt, s visszaszaladtam az árokhoz.

- Tartsd féken az étvágyadat, öreg – mondtam neki az árokban -, vagy legközelebb otthagylak a pácban!

- Nem baj – nyögött kövér barátom -, a legközelebbi sertéskarajt, amivel összefutok, az Üdvhadseregnek adom.

- Már ha lesz még alkalmunk sertéskarajt látni az életben – sóhajtott egyikünk. – Nekem nem úgy tűnik.

Nekem sem úgy tűnt. Az árok jó mély volt, de rövid, s nyílt mezőben végződött. Mérföldeken át nem volt mögöttünk semmi. Csak nyílt földek. Öngyilkosság lett volna napvilágnál keresztülvágni rajtuk. S a nap még mindig magasan volt az égbolton.

Harminchét orosz golyó volt orosz géppuskámban, s senkinek nem volt több, mint nekem. Puskáinkat úgy állítottuk be, hogy csak egy-egy golyót lőjenek ki egyszerre, hogy takarékoskodjunk a lőszerrel. De tudtuk, hogy mindez hiába. Ha csapatokban jönnek, nehéz lőfegyverekkel, semmit sem tehetünk.

Eltelt félóra. Akkor megláttuk, hogy két orosz csapat közeleg. Az egyik a gyümölcsösön át, a másik balról, a kukoricáson keresztül. Több mint húsz ember mindkét felől. És megláttuk a nehéz lőfegyvereket, amit a vállukon cipeltek. A nap még nem ment le teljesen.

- Ha kibírjuk két óráig – mondta Zsilinszky -, talán van valami esélyünk ...

És kibírtuk. Nem tudom, hogyan, de sikerült. Mármint nekem, Zsilinszkynek s az egyik lánynak. A többieket megölték. Még az öregembert is, aki úgy hevert a vízben, akár egy féreg, és imádkozott. Az oroszok hoztak két kis ágyút, s darabokra tépték az árunkat. Amikor leszállt a sötétség, csak hárman voltunk. A géppuskákban meg egy golyó sem. Akkor elsöktünk. A lány sírva követett minket. Éjfélkor értük el a folyót. Átlopakodtunk a parton örködő orosz egységek közt. A lány nem tudott úszni. Nekem kellett átvinnem. Azt hiszem, a Tisza a legszélesebb folyó ezen az istenáldotta világon. Az volt az érzésem, hogy mérföldeket úsztam már, s a túlsó part még mindig messze, a sötétségben burkolózva ködlött.

Aztán átázva és kimerülve csak hevertünk egy füzesben. Egy fiatal hadnagy talált ránk, amint a hajnal első sugaraiban egy kaszálon botladoztunk. Azt hitte, kísértetek vagyunk.

- Honnan jönnek, kapitány úr? – kérdezte.

- A pokolból, fiam – válaszolta Zsilinszky, aki csúnyán sántított, s még mindig fején volt a fekete férfi alsóing.

Igazat mondott.

Eredeti angol nyelvű kézirat fordítása CWA Irrattára. (Gálfalvy Ágnes fordítása)